استقلال مالی زن در فقه پویای امامیه

به گزارش دبیرخانه همایش ملی اجتهاد پویا و حقوق اجتماعی بیستمین پیش نشست علمی این همایش با عنوان: استقلال مالی زن در فقه پویای امامیه؛ با مشارکت دانشگاه مفید قم در تاریخ ۱۱/۰۸/۱۴۰۵ به صورت برخط برگزار گردید. در این پیش نشست حجت الاسلام مجید رضایی حجت‌الاسلام‌والمسلمین دکتر مجید رضایی استادیار دپارتمان اقتصاد دانشگاه مفید به بیان نظرات خویش در این موضوع پرداخت.

وی در ابتدای بحث گفت: در این در نخستین گام از بازخوانی این حوزه، باید به این واقعیت اشاره کرد که فعالیت اقتصادی زنان در صدر اسلام، یک پدیده گذرا نبوده، بلکه ریشه‌ای عمیق در ساختار اجتماعی آن دوران داشته است. از بازار و تجارت گرفته تا دامداری، زنان حضور فعالی داشتند که با نگاه‌های تحقیرآمیز موجود در آن دوران، محدود نشده بود. یکی از برجسته‌ترین الگوهای تاریخی در این زمینه، نقش مدیریت تجاری حضرت خدیجه (س) است. روایت‌ها نشان می‌دهند که ایشان نه تنها مالک دارایی‌های کلان بودند، بلکه به عنوان یک مدیر توانمند، کارگزاران و شرکا را استخدام می‌کردند و مدیریت سود و زیان را بر عهده داشتند.

استاد رضایی گفت: نکته حائز اهمیت در تحلیل فقهی این است که هیچ مدرک یا روایتی مبنی بر منع فعالیت اقتصادی ایشان پس از ازدواج یافت نشده است. این امر نشان می‌دهد که استقلال مالی زن در چارچوب نظام حقوقی آن زمان، با پیوند ازدواج، از بین نمی‌رفت و ماهیت حقوقی دارایی‌های زن مستقل باقی می‌ماند.

وی در نمونه دیگری، بیان کرد: مدیریت دارایی‌ها توسط حضرت فاطمه زهرا (س) در مورد فدک، ابعاد دیگری از این استقلال را آشکار می‌کند. ایشان برای اداره باغ و جمع‌آوری محصولات، افرادی را به کار گماشته بود که این نشان‌دهنده مدیریت مستقیم و فعال بر اموال شخصی است.

ایشان اذعان داشت: بحث‌های حقوقی پیرامون این موضوع، فراتر از مالکیت ساده است؛ بلکه به مسئله «کنترل بر دارایی» بازمی‌گردد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در برخی مقاطع تاریخی، تلاش‌هایی برای سلب کنترل زن از دارایی‌های خود صورت گرفته که می‌تواند مبنایی برای بحث‌های معاصر در جهت صیانت از حقوق مالکانه زنان باشد.

استادیار دپارتمان اقتصاد دانشگاه مفید اضافه کرد: یکی از چالش‌های همیشگی در مباحث حقوقی، تقابل میان «کسب درآمد» و «مسئولیت‌های خانوادگی» است. با این حال، الگوی زندگی در صدر اسلام نشان می‌دهد که این دو حوزه لزوماً با یکدیگر در تضاد نبوده‌اند و می‌توانند در یک تعادل اجتماعی قرار گیرند. شواهد تاریخی حاکی از آن است که تقسیم کار در خانواده‌های نخستین مسلمان، فراتر از کلیشه‌های سنتی بوده است. برای نمونه، تقسیم کار میان حضرت فاطمه (س) و امیرالمؤمنین (ع) نشان می‌دهد که وظایف خانگی نیز به گونه‌ای مدیریت می‌شد که مانع از ایفای نقش‌های اجتماعی و اقتصادی زنان نمی‌شد.

وی گفت: در نگاهی به «فقه پویا»، هدف اصلی استخراج اصولی است که بتواند میان سنت‌های مستحکم و نیازهای روزآمد جامعه پیوند برقرار کند. بررسی فعالیت‌های اقتصادی زنان در منابع دینی، راه را برای بازتعریف نقش‌های اجتماعی ایشان در دنیای امروز باز می‌کند.

استاد رضایی در نهایت، گفت: می‌توان گفت استقلال مالی زن در نگاه فقهی مبتنی بر سنت‌های صدر اسلام، مستند به مدیریت مستقیم دارایی و مشارکت فعال در تولید است. این رویکرد، مسیر را برای تدوین سیاست‌های حقوقی جدید در راستای تقویت جایگاه اقتصادی زنان هموار می‌سازد. استاد این پیش نشست در پایان به سوالات حاضران پاسخ داد.